

Til Arkivarforeningen

Rapport fra studietur til London, 15. – 18. mars 2010

Anne Louise Alver, spesialrådgiver

– Spesialenhet for audiovisuelle medier, Bergen byarkiv

Karin Gjelsten, avdelingsleder

– Avdeling for moderne arkiv, Bergen byarkiv

Arkivarforeningen tildelte oss kr 3.000 hver.

Pengene ble brukt slik:

Bergen - London mandag 15.mars 2010 Norwegian kr 399

London - Bergen torsdag 18.mars 2010 Norwegian kr 647

Overnatting St. Giles Hotel London 3 netter kr £226,50

Program

Mandag: Reise og samtale med Elizabeth Shepherd University College London

Tirsdag: The National Archives i Kew

Onsdag: London Metropolitan Archives (LMA), Sir John Soanes Museum, National Portrait Gallery

Torsdag: Reise

Tema for studieturen

FYSISKE OBJEKTER KONTRA DIGITALE KOPIER

Vi er fristet til å gjenbruke Odd Eidems rapport etter mottatt reisestipend "Kjøpt påhengsmotor. Reiser fremdeles.". Vi tenker fremdeles, derfor har rapporten tatt noe tid å få skrevet.

Det viktigste for oss var kanskje at vi fikk tid til å diskutere og tenke på hva digitalisering av analoge objekter (dokumenter, bøker, bilder, gjenstander) egentlig innebærer.

Utgangspunktet for studieturen, er en kontinuerlig diskusjon som pågår i skjæringen mellom originale objekter og digitale kopier av objektene, altså det fysiske i kontrast til det digitale. Og hvordan man i ettertid skal se på originalene. (se for eksempel "Florence declaration:

Recommendations for the preservation of analogue photo archives".

<http://www.khi.fi.it/en/photothek/florencedeclaration/index.html>)

I utgangspunktet har vi både en teoretisk-filosofisk vinkling og en praktisk vinkling. Vi ønsker med andre ord å finne teoretiske og filosofiske argumenter for det vi gjør, eller ønsker å gjøre, og derav vise behovet for å bevare originalmaterialet og ikke bare kopier, og også hvordan disse kan supplere hverandre. I bevaringshenseende er dette svært interessant, da det handler om hvorfor originalene må være tilgjengelige.

Denne diskusjonen har flere aspekter eller tråder, og en av dem omhandler konteksten som omgir alle "gjenstander" fysiske som digitale. De digitale kan man se på nett, de fysiske er stedsbundne.

Hva forteller de forskjellige typer presentasjoner av objektene om objektene og hva kan gå tapt / bli vunnet i digitaliseringen?

Diskusjonen om hvordan de eksterne, utover akrylstrukturen, metadataenes betydning og tolkning også er avhengig av konteksten (fysisk objekt - digital kopi), må fortsettes ved en annen anledning.

En annen diskusjonstråd er objektets iboende "metadata" (størrelse, tykkelse, tekstur, tyngde, lukt, farge etc) dvs de taktile og romlige kvaliteter et fysisk objekt har, og om det i enkelte tilfelle kan være mening i å overføre dette til digital form og i så tilfelle hvordan? Dette er en undertråd av konflikten mellom objektets totale egenverdi (som ikke kan kopieres) og dets informasjonsverdi (som kan kopieres/transkriberes). Det er viktig at vi fokuserer på objektet i og for seg selv, ikke bare på innholdet eller gjengivelsen/kopien. Når vi nå nærmer oss digitaliserte utgaver av arkiver vil denne problematikken; forholdet mellom original og kopi, komme for fullt.

De analoge objektene har noen egenskaper som ikke lar seg overføre til en digital kopi. For eksempel tekstur, vekt, det taktile ved å holde eller ta på objektene, det visuelle ved gjenstandens eksistens i vår 3-dimensjonale virkelighet, størrelsesforholdet mellom oss og objektet og andre objekter, og lukt. Alt dette er viktig for verdsetting av objektet, ikke i en pengeverdi-sammenheng, men i en generell oppfatning av verdien i å ta vare på objektet, bevare det for fremtiden. Digital kopiering kan avbilde overflaten og innholdet (f.eks. ordene og slik de framstår visuelt på arket), men kan ikke på samme måte kopiere hele objektet med alle dets aspekter.

Objektets totalitet blir redusert til den visuelle gjengivningen av overflaten på en skjerm eller vegg, og objektet blir dermed usubstansielt, uvirkelig. For mange objekter er ikke dette en katastrofe, de kan være produsert for innholdet alene. Da vil ikke en digital kopi forringe den opprinnelige tenkte meningen. Men man vil likevel miste tilhørigheten til det fysiske rom og sammenhengen med annet som befinner seg i samme fysiske rom. Her er vi inne i det dilemma som oppstår ved kopiering ut av protokoller for eksempel på kopimaskin. Objektet blir oppløst til et enkelt ark uten fellesskapet og tilhørigheten med de andre sidene og informasjonen som finnes på dem.

Dette eksemplifiseres ved besøk i Sir John Soanes Museum. Museet er hans bolig og huser hans samlinger. Soane (1753-1837) var arkitekt og samlet bl.a. på bygningsdeler og -fragmenter. Huset er fylt til randen, fra kjeller til loft, gulv, tak og vegger, og gir en *opplevelse* av de forskjellige objektene og hans oppfatning og presentasjon av sammenhengen mellom dem som ikke er mulig å gjengi i noe annet medium enn en fullstendig 100% fysisk kopi. Enkelgjenstander her kan kopieres digitalt og illuderes i tre dimensjoner (som hologram for eksempel), men totaliteten av samhörighet mellom objektene vil ikke kunne kopieres (kanskje med full virtuelt utstyr - bodysuit - kunstige lukter etc, hvilket vil være ekstremt kostbart, både å gjenskape og å bruke).

Besøk i The National Archives og LMA valgte vi å oppholde oss i lesesalene for å oppleve den nye digitale arkiv-virkeligheten. Begge lesesaler var dominert av datamaskiner for publikum. Og

gjester med egne bærbare maskiner. I tillegg var det en del registre og hjelpemidler (finding aids) på papir. Bestillinger ble skrevet på papirskjema og som så ble hentet av personalet på bestemte klokkeslett. Bestilt materiale ble deretter tilgjengeliggjort enten som digitaliserte objekter i lesesalens maskiner eller som fysiske objekter på spesielle mindre lesesaler. De digitale kundene var i stort flertall.

Vi fikk vite årsaken til at folk møtte opp med egne pc'er på lesesalene: I Storbritannia er vanligvis ikke digitalisert materiale fritt tilgjengelig online. Man bestiller materiale som er lagret på disketter og taper. Foretar man denne bestillingen hjemmefra, er dette en tjeneste som institusjonen tar betalt for. De ansatte finner fram og aktiviserer det aktuelle materialet. Tilgang til materialet er gratis når man møter opp på lesesalen til et arkiv. Befinner man seg utenfor London, eller langt i fra en arkivinstitusjon, kan man få den samme tjenesten gratis levert ved å møte opp på det lokale biblioteket. Ingen digitalisering skjer on demand.

Når materialet digitaliseres, foregår dette som en avfotografering. Materialet blir ikke tatt ut av sine vante omgivelser, men fotografert av et profesjonelt firma på stedet. Dette er et internasjonalt firma som leverer lignende tjenester i mange. Firmaet sender mikrofilmene til Kina, der ca 3000 mennesker registrerer opplysningene fra mikrofilmene inn i firmaets egenutviklede programvare. Grunnen til at kinesere er valgt til dette arbeidet, er at de har stor kompetanse og erfaring i å lese skrifttegn. De har med letthet klart å sette seg inn i ulike typer tegn og skrifter. For mer om firmaet og metoden som brukes, se følgende link:
www.ancestry.co.uk

Nå er kunder på arkivers lesesaler oftest på jakt etter innsubstansiell informasjon; årstall, navn, beskrivelse av hendelser, vedtakenes ordlyd osv. som ikke trenger objektets fysiske tilstedeværelse. Men den digitale formen for informasjons-formidling, som av praktiske årsaker vil være mer presis enn den papirbaserte, løsriver enkeltinformasjonen fra helheten. Man behøver ikke presentere hele mapper for å bla seg fram til det ettersøkte arket, eller bla gjennom en protokoll for å finne den etterspurte linjen, det er billigere å bare digitalisere akkurat den ene siden, eller om man digitaliserer alt presenterer man bare den informasjonen som er etterspurt. Hver enkeltopplysning få en karater av unikhet, den er ikke lenger en del av en større sammenheng. Man mister verdien av totalen og forståelsen som ligger i dialogen med omgivende informasjon.

Økonomiske forhold og teknologiske muligheter gjør at vi i dag må vi være forberedt på å kjempe for papirarkivenes fortsatte eksistens. Det kanskje viktigste argumentet for å beholde papirarkiver og -dokumenter er at de er originalene. Vi kan kanskje kalle dem de ekte dokumentene, i betydningen av at de er de fysiske objektene som ble produsert som følge av handlinger den gangen arkivet ble til.

For å få en dypere forståelse av hvordan vi ser, oppfatter og opplever "ekthet" kontra det å bare forholde oss til gjengitt informasjon oppsøkte vi National Portrait Gallery. Her finnes samlet portretter av viktige personer fra Englands historie, mange av dem gjengitt i utallige kopi-varianter; malt og tegnet, digitale, trykket i svart-hvitt eller i farger, gjengitt på TV-skjerm, tolket på filmlerret eller på andre måter. Når man betrakter et originalt malt portrett ser man merker etter penselen i malingen. Man kan følge bevegelsen til hånden som førte penselen. Denne hånden var (i alle fall en del av tiden) i samme fysiske rom den som ble portrettert. Å betrakte det

fysiske objektet med de opprinnelige penselstrøk kan oppleves som å oppholde seg i samme rom som personen som ble avbildet. Man kan slik oppfatte å se den portretterte personen gjennom øynene og hånden til maleren. Til en viss grad kan man fremkalle denne opplevelsen overfor en kopi, for eksempel i en bok, men følelsen av tilstedeværelse i samme fysiske rom som hendelsen (malingen) og dermed personene blir sterkt svekket. Vi er tross alt 3-dimensjonale skapninger i en reell fysisk verden, og vår verdensforståelse er dominert av dette.

I denne delen av diskusjonen ligger også verifikasjonsproblematikken. Noen må kunne verifisere at en digital kopi virkelig er en etterrettelig kopi, og da må man i ytterste konsekvens ha originalen for å kunne sammenligne og fastslå ektheten. Ektheten fremgår av og til for arkivinformasjonens del ikke bare av de enkelte dokument, men av deres sammenheng, derfor er hele arkivstrukturen og alt det et arkiv inneholder like viktig å bevare.

Det finnes en hel rekke andre argumenter for at papirarkivene fortsatt skal bevares, men om man kan få generell aksept for "original-argumentet" vil det være en prinsipiell grunnstein som det vil være vanskelig å flytte på i ettertid. Ikke umulig, men vanskeligere enn om det ikke er blitt akseptert i utgangspunktet.

Derfor er det viktig at vi i arkivene i alle tenkelige sammenhenger bringer dette opp. Allerede i dag, det er vel sent når krisen først er kommet til vår magasindør.

Vi fikk også en samtale Elizabeth Shepherd på University College London. Hun har god oversikt over hva som skjer innen forskning på flere arkivfaglige områder. Hun ga oss flere gode tips om hvor og fra hvem vi kunne finne interessant arkivteoretisk materiale hva angår bl.a. digitale/digitaliserte arkiver. De fleste av disse feltene ligger utenfor hoveddiskusjonen reisen var bygget rundt, og er noe vi vil se nærmere på i tiden fremover.

Noen av diskusjonstemaene i denne rapporten er i begynnerstadiet, andre viser seg kanskje å bære blindgater. På mange måter er denne reiserapporten et førsteutkast. Det viktigste er at vi har fått anledning til å begynne å tenke. Vi kommer til å fortsette vår diskusjon om forholdet mellom originalene og de digitale kopiene.

Takk for muligheten.

London og Bergen, mars - september 2010

Anne Louise Alver

Karin Gjelsten